

Верховний
Суд

ОГЛЯД
практики застосування
Верховним Судом
Закону України "Про судовий збір"
у господарських справах

Рішення, внесені до ЄДРСР протягом жовтня
2019 року – квітня 2020 року

Зміст

1. Визначення розміру судового збору, який підлягає сплаті за подання до господарських судів заяв (скарг)	4
2. Застосування статей 3, 5 Закону України "Про судовий збір" щодо звільнення від сплати судового збору за подання до господарських судів заяв (скарг)	14
3. Процесуальні питання, пов'язані зі справлянням судового збору за подання до господарських судів заяв (скарг)	21
4. Застосування статті 8 Закону України "Про судовий збір" щодо відстрочення та розстрочення сплати судового збору, зменшення розміру або звільнення від його сплати	25
5. Окремі питання щодо розподілу судового збору між сторонами	28

Перелік уживаних скорочень

КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
ОП КГС ВС	– об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ГК України	– Господарський кодекс України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ЦК України	– Цивільний кодекс України
Закон про банкрутство	– Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»

1. Визначення розміру судового збору, який підлягає сплаті за подання до господарських судів заяв (скарг)

Якщо скаргу подано про перегляд судового рішення в частині позовних вимог (сум, що підлягають стягненню за судовим рішенням), судовий збір за подання скарги вираховується та сплачується лише щодо перегляду судового рішення в частині таких позовних вимог (оспорюваних сум)

КГС ВС розглянув справу за позовом Акціонерного товариства «Національна акціонерна компанія "Нафтогаз України" до Комунального підприємства "Жовкватеплоенерго" про стягнення 196 015,18 грн і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У справі № 914/842/19 подано касаційну скаргу на ухвалу апеляційного господарського суду, якою апеляційну скаргу на рішення місцевого господарського суду повернуто апелянту з підстав невиконання вимог ухвали суду, а саме через несплату судового збору за розгляд апеляційної скарги у повному обсязі.

Ухвала суду апеляційної інстанції з посиланням на положення статті 4 Закону України "Про судовий збір" мотивована тим, що позивач – апелянт під час подання позовної заяви сплатив судовий збір у сумі 2 941 грн. Із розрахунку ціни позову, розміру судового збору, сплаченого під час подання позову, та відсоткової ставки, яка застосовується для розрахунку судового збору при поданні апеляційної скарги, суд дійшов висновку, що розмір судового збору, який підлягав сплаті під час подання апеляційної скарги, становив 4 411,5 грн. Оскільки апелянт сплатив лише 2 881,50 грн, суд вказав на недоплату судового збору в розмірі 1 530 грн, що стало підставою для повернення апеляційної скарги.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, скасовуючи ухвалу апеляційного господарського суду та направляючи до нього справу для продовження розгляду апеляційної скарги, зазначив таке.

Правові засади справляння судового збору та розміри ставок судового збору визначено Законом України "Про судовий збір".

Згідно з частиною першою статті 3 Закону України "Про судовий збір" судовий збір справляється, зокрема, за подання до суду апеляційної і касаційної скарги на судові рішення, розмір якого обумовлено у підпункті 4 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України "Про судовий збір" та становить 150 відсотків ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви.

При цьому відповідно до частини четвертої статті 6 Закону України "Про судовий збір", якщо скаргу (заяву) подано про перегляд судового рішення в частині позовних вимог (сум, що підлягають стягненню за судовим рішенням), судовий збір за подання скарги (заяви) вираховується та сплачується лише

щодо перегляду судового рішення в частині таких позовних вимог (оспорюваних сум).

Колегія суддів зазначила, що оспорювана позивачем сума становила 81 406,14 грн і саме з цієї суми мав обраховуватися розмір судового збору за подання апеляційної скарги, а не з ціни позову та сплаченого судового збору за його подання, як про це помилково вказав суд апеляційної інстанції.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14.04.2020 у справі № 914/842/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88749296>

Судовий збір з позовної заяви про визнання права власності на майно, витребування або повернення майна (рухомих та нерухомих речей) визначається з урахуванням вартості спірного майна, тобто як зі спору майнового характеру

КГС ВС розглянув справу за позовом керівника Київської місцевої прокуратури № 7 в інтересах держави в особі Київської міської ради до ТОВ "Хенсфорд-Україна" та Корпорації "Альтіс-Холдинг" про припинення робіт та повернення земельної ділянки і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 18.03.2019, залишеною без змін постановою Північного апеляційного господарського суду від 10.05.2019, повернуто позовну заяву та додані до неї документи Київській місцевій прокуратурі на підставі пункту 4 частини п'ятої статті 174 ГПК України.

Оскаржувані судові рішення обґрунтовано, зокрема, тим, що прокурор не виконав усіх вимог, визначених в ухвалі Господарського суду міста Києва від 04.03.2019 про залишення позовної заяви без руху, а саме:

- не надав доказів щодо визначення вартості спірних земельних ділянок та сплати судового збору в установленому законом розмірі, чим порушив положення пункту 2 частини першої статті 164 ГПК України;
- не надав доказів на підтвердження статусу спірних земельних ділянок як пам'яток місцевого значення та їх включення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, а також не надав суду рішення Київської міської ради від 04.04.2017 № 79/2301, про яке зазначено в заяві про усунення недоліків;
- не надав належних обґрунтувань, що обрані прокуратурою способи захисту не суперечать закону, спрямовані на реальне відновлення прав та є ефективними в розумінні статті 5 ГПК України.

Не погоджуючись із зазначеними судовими рішеннями, заступник прокурора міста Києва подав касаційну скаргу, в якій він просить скасувати ухвалу Господарського суду міста Києва від 18.03.2019 та постанову Північного апеляційного господарського суду від 10.05.2019, а справу направити для розгляду до суду першої інстанції.

Доводи касаційної скарги, зокрема, обґрунтовано тим, що до позовних заяв немайнового характеру належать вимоги, які не підлягають вартісній оцінці, тобто позовна вимога у цій справі про повернення земельних ділянок, не пов'язана з їх вартістю, позов фактично спрямовано на усунення перешкод у користуванні річчю, а не на відновлення певного блага, яке має вартість.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи постанову апеляційного господарського суду та ухвалу місцевого господарського суду без змін, зазначив таке.

Частиною першою статті 4 Закону України "Про судовий збір" визначено, що судовий збір справляється у відповідному розмірі від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року, в якому відповідна заява або скарга подається до суду, – у відсотковому співвідношенні до ціни позову та у фіксованому розмірі.

Згідно з частиною третьою статті 6 Закону України "Про судовий збір" за подання позовної заяви, що має одночасно майновий і немайновий характер, судовий збір сплачується за ставками, встановленими для позовних заяв майнового та немайнового характеру.

Відповідно до пункту 3 частини третьої статті 162 ГПК України позовна заява повинна містити зазначення ціни позову, якщо позов підлягає грошовій оцінці; обґрунтований розрахунок сум, що стягуються чи оспорюються.

Статтею 181 ЦК України визначено, що до нерухомих речей (нерухоме майно, нерухомість) належать земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни їх призначення.

За змістом частини першої статті 190 ЦК України майном, як особливим об'єктом, вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки.

Позовні вимоги про повернення земельної ділянки у розумінні наведеної статті є майновою вимогою, тобто судовий збір сплачується за ставками, встановленими для позовних заяв майнового характеру.

Пунктом 2 частини першої статті 163 ГПК України передбачено, що у позовах про визнання права власності на майно або його витребування ціна позову визначається вартістю майна.

Отже, судовий збір з позовної заяви про визнання права власності на майно, витребування або повернення майна (рухомих та нерухомих речей) визначається з урахуванням вартості спірного майна, тобто як зі спору майнового характеру.

Аналогічна правова позиція викладена в ухвалі Верховного Суду від 04.03.2019 у справі № 923/441/18.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 21.10.2019 у справі № 910/2431/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85328851>

У разі збільшення розміру позовних вимог недоплачену суму судового збору належить сплатити до звернення в суд з відповідною заявою. Звертаючись до суду із заявою про збільшення позовних вимог в іншому році, ніж у якому було подано позовну заяву, та заявляючи до стягнення нові суми за нові періоди, з урахуванням предмета та нової ціни позову, заявник має сплачувати судовий збір за ставкою та у розмірі, встановлених станом на рік звернення із заявою про збільшення позовних вимог, за вирахуванням суми попередньо сплаченого судового збору

КГС ВС розглянув справу за позовом АТ "Сбербанк" до ПАТ "Чорноморська транспортна компанія" за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача – товариства (з урахуванням заяви про зменшення позовних вимог) про стягнення заборгованості за договором про відкриття кредитної лінії від 15.07.2011 № 14-В/11/44/ЮО (далі – кредитний договір) та за договором поруки від 26.04.2013 (далі – договір поруки) у розмірі 42 352 220,60 долара США та 45 773 758,97 грн, з яких загальна заборгованість за кредитною лінією становить 36 773 937,32 долара США, проценти за користування кредитною лінією – 5 578 283,28 долара США, що нараховані за період з 15.07.2014 по 02.11.2015, пеня за прострочення сплати процентів за користування кредитною лінією – 15 802 012,75 грн, пеня за прострочення сплати загальної заборгованості за кредитною лінією – 29 971 746,22 грн. За результатами касаційного розгляду КГС ВС прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У справі № 916/4692/15 подано касаційну скаргу на постанову Південно-західного апеляційного господарського суду від 09.08.2019, якою залишено без змін ухвалу Господарського суду Одеської області від 10.06.2019 про повернення без розгляду заяви банку про збільшення розміру позовних вимог від 11.05.2019 № 8090/4/06-2.

Рішення судів попередніх інстанцій мотивовані тим, що банк, подавши відповідну заяву про збільшення розміру позовних вимог, фактично заявив до стягнення заборгованість за новий період прострочення, яка не була предметом первісного розгляду справи та виникла після винесення судом рішення, а саме: за період з 03.11.2015 по 15.04.2019, який підпадає під дію нової редакції Закону України "Про судовий збір", яким передбачено інший максимальний розмір судового збору, ніж той, що було встановлено на момент подання позову до суду. У зв'язку з цим банк, подаючи відповідну заяву про збільшення позовних вимог, мав сплатити судовий збір у порядку та розмірі, що передбачені новою редакцією Закону України "Про судовий збір". Цього заявник не зробив, а отже, така заява підлягає поверненню без розгляду.

Не погоджуючись з рішеннями судів попередніх інстанцій, банк звернувся до суду касаційної інстанції з касаційною скаргою, в якій, посилаючись на порушення судами норм матеріального та процесуального права, просив

скасувати оскаржувані рішення судів попередніх інстанцій та ухвалити нове рішення, яким прийняти до розгляду заяву банку про збільшення розміру позовних вимог і призначити її до розгляду в межах справи № 916/4692/15.

Касаційна скарга мотивована тим, що:

– законодавство встановлює ставки судового збору, визначаючи їх мінімальний та максимальний розмір. У зв'язку з цим обов'язок позивача сплатити судовий збір обмежений максимальним розміром ставки судового збору, що підлягає сплаті. Якщо особа, що звернулася з позовною заявою, сплатила судовий збір з ціни позову, за умови, що це не максимальна ставка судового збору, то під час звернення із заявою про збільшення позовних вимог позивач має сплатити недоплачену суму. Водночас якщо судовий збір сплачений при поданні позовної заяви в максимальному розмірі, то при збільшенні позовних вимог вже відсутнє поняття "недоплачена сума судового збору" і в такому разі судовий збір додатково не сплачується;

– судами помилково застосовано норми Закону України "Про судовий збір" у редакції 2019 року, оскільки у цій справі провадження розпочато у 2015 році.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи постанову апеляційного господарського суду та ухвалу місцевого господарського суду без змін, зазначив таке.

Абзацом другим частини другої статті 6 Закону України "Про судовий збір" (у редакції, чинній на дату подання заяви про збільшення розміру позовних вимог) передбачено, що у разі якщо розмір позовних вимог збільшено або пред'явлено нові позовні вимоги, недоплачену суму судового збору необхідно сплатити до звернення до суду з відповідною заявою.

Аналогічні приписи встановлено і у частині третій статті 163 ГПК України, згідно з якою в разі збільшення розміру позовних вимог або зміни предмета позову несплачену суму судового збору належить сплатити до звернення в суд з відповідною заявою.

Отже, за подання додаткових заяв, у яких збільшується розмір позовних вимог, підлягає доплаті сума судового збору.

Водночас, як унормовано частиною першою, підпунктом 2 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України "Про судовий збір" (у редакції, чинній на дату подання заяви про збільшення розміру позовних вимог), судовий збір справляється у відповідному розмірі від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року, в якому відповідна заява або скарга подається до суду, – у відсотковому співвідношенні до ціни позову та у фіксованому розмірі. Ставки судового збору встановлюються у таких розмірах: за подання до господарського суду позовної заяви майнового характеру – 1,5% ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб та не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Згідно зі статтею 7 Закону України "Про Державний бюджет України на 2019 рік" у 2019 році прожитковий мінімум для працездатних осіб з 01.01.2019 встановлено у розмірі 1 921,00 гривень.

З таких підстав суди дійшли висновку, що, звертаючись до суду із заявою про збільшення позовних вимог у 2019 році та заявляючи до стягнення нові суми за нові періоди, з урахуванням предмета та нової ціни позову, банк мав сплатити судовий збір у максимальному розмірі, встановленому станом на 2019 рік, який становить 672 350,00 грн, за вирахуванням суми попередньо сплаченого судового збору в розмірі 182 700,00 грн. Тобто банк, звертаючись з відповідною заявою до суду, зобов'язаний був надати докази сплати (доплати) судового збору в розмірі 489 650,00 грн.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 25.10.2019 у справі № 916/4692/15 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85297417>

Суд апеляційної інстанції, встановивши недоплату судового збору за подання позовної заяви та апеляційної скарги, має право відповідно до вимог статті 163 ГПК України за результатом вирішення спору стягнути з відповідача недоплачену суму судового збору в дохід Державного бюджету України

КГС ВС розглянув справу за позовом Національного банку України (далі – НБУ) до ТОВ "Пустомити м'ясо", третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача – Публічне акціонерне товариство "Комерційний банк "Фінансова ініціатива" (далі – Банк), про звернення стягнення на предмет іпотеки в рахунок часткового погашення заборгованості за кредитним договором від 23.02.2009 № 12/09/3 і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Господарського суду Львівської області від 18.02.2019 позов задоволено повністю. У рахунок часткового погашення заборгованості Банку перед НБУ за кредитним договором від 23.02.2009 № 12/09/3 (з додатковими угодами до нього) в загальній сумі 93 250 821,92 грн (яка складається із заборгованості за кредитом – 85 000 000,00 грн та заборгованості за процентами – 8 250 821,92 грн) звернуто стягнення на предмет іпотеки за іпотечним договором від 23.02.2009 (зі змінами та доповненнями до нього), який укладений НБУ з ТОВ "Пустомити м'ясо" та посвідчений приватним нотаріусом Київського міського нотаріального округу Мойсеєнко Т. О., зареєстрований в реєстрі за № 532 (зі змінами та доповненнями до нього). Стягнуто з ТОВ "Пустомити м'ясо" на користь НБУ 104 121,00 грн в рахунок відшкодування сплаченого судового збору, а також 512 579,00 грн судового збору в дохід Державного бюджету України.

Постановою Західного апеляційного господарського суду від 21.10.2019 рішення місцевого господарського суду змінено в частині стягнення з ТОВ "Пустомити м'ясо" 512 579,00 грн судового збору в дохід Державного

бюджету України, а саме присуджено до стягнення в дохід Державного бюджету 422 622,68 грн судового збору за розгляд позовної заяви; в іншій частині рішення Господарського суду Львівської області від 18.02.2019 у справі залишено без змін. Крім того, стягнуто з ТОВ "Пустомити м'ясо" в дохід Державного бюджету України 633 934,02 грн судового збору за розгляд апеляційної скарги.

Не погоджуючись з попередніми судовими рішеннями ТОВ "Пустомити м'ясо" подало касаційну скаргу, в якій зазначило, що, змінюючи рішення місцевого господарського суду в частині стягнення з нього в дохід Державного бюджету України судового збору за подання позовної заяви, суд апеляційної інстанції припустився помилки та дійшов неправомірного висновку про те, що судовий збір слід вираховувати з вартості предмета іпотеки, погодженої сторонами при укладанні іпотечного договору. Скаржник вважав, що апеляційним господарським судом неправильно застосовані положення статті 163 ГПК України, у зв'язку з чим суд апеляційної інстанції не мав законних підстав досягати з нього суму судового збору за подання апеляційної скарги.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи постанову апеляційного господарського суду без змін, зазначив таке.

Місцевий господарський суд у визначенні розміру судового збору, який підлягав стягненню з відповідача в дохід Державного бюджету України, дійшов помилкового висновку про те, що його розмір слід вираховувати із загальної суми задоволених позовних вимог за кредитним договором, тобто із суми 93 250 821,92 грн.

Суд апеляційної інстанції не погодився у цій частині з висновком місцевого господарського суду, здійснивши перерахунок судового збору за подання позовної заяви та змінивши в зазначеній частині рішення місцевого господарського суду.

Здійснюючи перерахунок суми судового збору, апеляційний господарський суд зауважив, що позовна вимога у цій справі (про звернення стягнення на предмет іпотеки) має майновий характер та підлягає сплаті судовий збір відповідно до підпункту 1 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України "Про судовий збір", тобто в розмірі 526 743,68 грн, що становить 1,5 відсотка від вартості предмета іпотеки, погодженої сторонами під час укладання іпотечного договору (розміру виконання, на яке претендує іпотекодержатель за рахунок іпотечного майна). Тож оскільки позивач, подаючи позовну заяву, сплатив судовий збір у сумі 104 121,00 грн, з відповідача в дохід Державного бюджету України слід досягнути 422 622,68 грн (526 743,68 грн - 104 121,00 грн = 422 622,68 грн) судового збору за подання позовної заяви.

Відповідно до умов іпотечного договору сторони під час його укладання визначили ринкову вартість предмета іпотеки, яка становить 35 116 245,00 грн (пункт 9 та підпункт 5.4 пункту 5 договору). Наведена вартість

предмета іпотеки підтверджується висновком оцінювача про ринкову вартість цілісного майнового комплексу ТОВ "Пустомити м'ясо" станом на 01.10.2008, який складений фізичною особою – підприємцем ОСОБА_1.

Отже, у спірних правовідносинах, з урахуванням визначеної в договорі іпотеки вартості предмета іпотеки, сума судового збору повинна визначатися з вартості предмета іпотеки, яка погоджена в іпотечному договорі.

Статтею 4 Закону України "Про судовий збір" встановлено, що судовий збір справляється у відповідному розмірі від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року, в якому відповідна заява або скарга подається до суду, – у відсотковому співвідношенні до ціни позову та у фіксованому розмірі. За подання до господарського суду позовної заяви майнового характеру справляється судовий збір в розмірі 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб та не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

За змістом частини другої статті 6 Закону України "Про судовий збір" у разі якщо судовий збір сплачується за подання позовної заяви до суду в розмірі, визначеному з урахуванням ціни позову, а встановлена при цьому позивачем ціна позову не відповідає дійсній вартості спірного майна або якщо на день подання позову неможливо встановити точну його ціну, розмір судового збору попередньо визначає суд з подальшою сплатою недоплаченої суми або з поверненням суми переоплати судового збору відповідно до ціни позову, встановленої судом у процесі розгляду справи.

Частиною другою статті 163 ГПК України унормовано: якщо визначена позивачем ціна позову вочевидь не відповідає дійсній вартості спірного майна або на момент пред'явлення позову встановити точну його ціну неможливо, розмір судового збору попередньо визначає суд з наступним стягненням недоплаченого або з поверненням переоплаченого судового збору відповідно до ціни позову, встановленої судом при розгляді справи.

Отже, суд апеляційної інстанції, встановивши недоплату судового збору за подання апеляційної скарги, скористався наданими йому статтею 163 ГПК України повноваженнями та за результатом вирішення спору стягнув з відповідача недоплачену суму судового збору в дохід Державного бюджету України.

Зважаючи на висновок про застосування норм права, викладений у постанові Великої Палати Верховного Суду від 26.02.2019 у справі № 907/9/17, положення статей 572, 575 ЦК України та частини четвертої статті 236 ГПК України, а також те, що спір у справі є майновим, Верховний Суд визнав обґрунтованим розрахунок сум судового збору (за подання позовної заяви та апеляційної скарги), здійснений судом апеляційної інстанції.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 20.02.2020 у справі № 914/185/18 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87778995>

Вимоги про зобов'язання вчинити дії щодо включення певних активів до ліквідаційної маси банкрута, які спрямовані на дотримання законної процедури його ліквідації, не підлягають вартісній оцінці та належать до вимог немайнового характеру

КГС ВС розглянув справу за позовом ТОВ "РБ КАПІТАЛ-ГРУП" до ПАТ "Родовід Банк" і Державної організації (установа, заклад) "Фонд гарантування вкладів фізичних осіб" про зобов'язання відповідачів відобразити на рахунках бухгалтерського обліку банку дебіторську заборгованість та/або права вимоги відшкодування спричинених ПАТ "Родовід Банк" збитків і внести відповідні зміни до ліквідаційної маси ПАТ "Родовід Банк" шляхом включення до його ліквідаційної маси майна (активів) у вигляді дебіторської заборгованості та/або прав вимоги відшкодування збитків, завданих незаконним перерахуванням коштів з рахунків ПАТ "Родовід Банк", а саме дебіторської заборгованості та/або прав вимоги відшкодування спричинених збитків у загальній сумі 317 942 382,68 грн, і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 09.12.2019, залишеною без змін постановою Північного апеляційного господарського суду від 22.01.2020, позовну заяву ТОВ "РБ КАПІТАЛ-ГРУП" і додані до неї документи повернуто заявнику.

Ухвала та постанова мотивовані посиланням на положення статей 74, 76, 77, 86, 164, 174 ГПК України та статті 4 Закону України "Про судовий збір", з урахуванням яких суди дійшли висновку про наявність підстав для повернення товариству позовної заяви з огляду на неусунення позивачем її недоліків у вигляді недоплати судового збору в сумі 670 429 грн, наведених в ухвалі Господарського суду міста Києва від 28.11.2019, якою позовну заяву ТОВ "РБ КАПІТАЛ-ГРУП" було залишено без руху. Оскільки позовна заява має своїм наслідком отримання позивачем коштів, зазначена вимога має майновий характер і оплачується судовим збором як за подання заяви майнового характеру.

Не погоджуючись з ухвалою місцевого господарського суду та постановою апеляційної інстанції, ТОВ "РБ КАПІТАЛ-ГРУП" звернулося з касаційною скаргою, у якій просило зазначені судові рішення скасувати та направити справу до суду першої інстанції зі стадії відкриття провадження у справі.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, скасовуючи постанову апеляційного господарського суду та ухвалу місцевого господарського суду і передаючи справу до місцевого господарського суду зі стадії відкриття провадження у справі, зазначив таке.

Згідно з пунктом 3 частини третьої статті 162 ГПК України позовна заява повинна містити зазначення ціни позову, якщо позов підлягає грошовій оцінці, обґрунтований розрахунок сум, що стягуються чи оспорюються.

Відповідно до частини першої статті 163 ГПК України ціна позову визначається: 1) у позовах про стягнення грошових коштів – сумою, яка стягується, або сумою, оспорюваною за виконавчим чи іншим документом, за яким стягнення провадиться у безспірному (безакцептному) порядку; 2) у позовах про визнання права власності на майно або його витребування – вартістю майна; 3) у позовах, які складаються з кількох самостійних вимог, – загальною сумою всіх вимог.

Пунктом 2 частини першої статті 164 ГПК України встановлено, що до позовної заяви додаються документи, які підтверджують сплату судового збору у встановлених порядку і розмірі, або документи, які підтверджують підстави звільнення від сплати судового збору відповідно до закону.

Щодо позовних заяв немайнового характеру колегія суддів зазначила, що до них належать вимоги, які не підлягають вартісній оцінці. Подання до господарського суду таких заяв оплачується судовим збором згідно з підпунктом 2 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України "Про судовий збір".

Майновий позов (позовна заява майнового характеру) – це вимога про захист права або інтересу, об'єктом якої виступає благо, що підлягає грошовій оцінці. Тобто будь-який майновий спір має ціну, а категорію майнових спорів складають, зокрема, спори, пов'язані з підтвердженням прав на майно та грошові суми, на володіння майном і будь-які форми його використання. Під немайновим позовом слід розуміти вимогу про захист права або інтересу, об'єктом якої виступає благо, що не піддається грошовій оцінці (аналогічний правовий висновок викладено у постанові Верховного Суду від 12.09.2018 у справі № 922/3655/16).

Наявність вартісного, грошового вираження матеріально-правової вимоги позивача свідчить про її майновий характер, який має відобразитися у ціні заявленого позову (наведену правову позицію викладено у постанові Великої Палати Верховного Суду від 26.02.2019 у справі № 907/9/17).

Зважаючи на положення статей 162–164 ГПК України та викладені правові позиції Верховного Суду, які за змістом частини четвертої статті 236 ГПК України мають враховуватися при виборі і застосуванні норми права до спірних правовідносин, колегія суддів погодилася з обґрунтованими твердженнями скаржника: 1) товариство не вимагає стягнення на свою користь активів на загальну суму 317 942 382,68 грн. Оскільки ці активи є майновим правом банку, а не позивача, вимога про зобов'язання вчинити дії зі включення певних активів до ліквідаційної маси банку, яка спрямована на дотримання законної процедури ліквідації ПАТ "Родовід Банк", не підлягає вартісній оцінці та належить до вимог немайнового характеру; 2) майновий інтерес позивача як акціонера ПАТ "Родовід Банк" полягає в тому, що за умови включення всіх наявних активів до ліквідаційної маси банку цих активів вистачить для задоволення якомога більшої кількості кредиторських вимог, що унеможливить претензії кредиторів і вкладників банку до товариства, а також забезпечить право позивача

отримати частину активів банку після задоволення вимог кредиторів; 3) вартість активів, які позивач може отримати (а може і не отримати) у майбутньому внаслідок реалізації своїх прав, невідома і не дорівнює вартості тих активів, які товариство вимагає включити до ліквідаційної маси.

Отже, зазначені позовні вимоги про зобов'язання відповідачів вчинити певні дії свідчать про їх немайновий характер, а тому з урахуванням положень частини третьої статті 6 Закону України "Про судовий збір" позивач, подаючи позов у листопаді 2019 року, мав сплатити судовий збір у загальній сумі 11 526 грн.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.03.2020 у справі № 910/16651/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88210938>

2. Застосування статей 3, 5 Закону України "Про судовий збір" щодо звільнення від сплати судового збору за подання до господарських судів заяв (скарг)

Вимоги законодавства щодо звільнення від сплати судового збору за подання апеляційних та касаційних скарг у справах за позовами про відшкодування шкоди, заподіяної особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їх посадовою або службовою особою, а так само незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури або суду поширюються лише на позивача

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом Державного підприємства "Радомишльське лісомисливське господарство" до Закарпатської митниці Державної фіскальної служби України, Державної фіскальної служби України, Житомирської митниці Державної фіскальної служби України, Державної казначейської служби України, за участі третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача 1 – Головне управління Державної казначейської служби України у Закарпатській області, третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача 2 – Головне управління Державної казначейської служби України у Житомирській області, про стягнення 5 207 658,00 грн. За результатами розгляду справи ОП КГС ВС прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Північного апеляційного господарського суду від 08.07.2019 апеляційну скаргу Закарпатської митниці на рішення Господарського суду міста Києва від 04.06.2019 про часткове задоволення позовних вимог залишено без

руху для усунення недоліків апеляційної скарги шляхом подання до суду доказів доплати судового збору в розмірі 76 801,86 грн.

Ухвалою Північного апеляційного господарського суду від 23.07.2019 апеляційна скарга Закарпатської митниці на рішення Господарського суду міста Києва від 04.06.2019 з доданими документами повернена заявнику без розгляду.

Ухвала суду апеляційної інстанції від 23.07.2019 обґрунтована тим, що:

- правом на звільнення від сплати судового збору наділяються лише позивачі за подання позовної заяви про відшкодування шкоди, заподіяної особою незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їх посадовою або службовою особою, а так само незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури або суду, а тому апелянту необхідно сплатити судовий збір у розмірі 76 801,86 грн, що він не зробив;

- аналіз норм Закону України "Про судовий збір" дає можливість дійти висновку, що Законом чітко встановлені випадки, коли заявник звільняється від сплати судового збору або судовий збір не справляється за подання саме апеляційної і касаційної скарг, і вільне його трактування з проведенням аналогій щодо несправляння судового збору за подання позовних заяв є помилковим.

Не погоджуючись з ухвалою суду апеляційної інстанції, Закарпатська митниця подала касаційну скаргу, в якій, посилаючись на порушення апеляційним судом норм процесуального права, просила оскаржувану ухвалу суду апеляційної інстанції скасувати, а справу передати на розгляд до Північного апеляційного господарського суду.

Касаційна скарга мотивована тим, що, на думку скаржника, подання Закарпатською митницею як відповідачем у цій справі апеляційної скарги на рішення суду першої інстанції по суті заявлених вимог не оплачується судовим збором у порядку і розмірах, встановлених Законом України "Про судовий збір", оскільки відповідно до норм Закону України "Про судовий збір" справляння судового збору за подання позовної заяви, з якою звернувся позивач до господарського суду, не передбачено і такий правовий висновок викладений у постанові Верховного Суду від 06.05.2019 у справі № 904/2425/18.

ОЦІНКА СУДУ

ОП КГС ВС, залишаючи ухвалу апеляційного господарського суду без змін, зазначила таке.

Системний аналіз норм Закону України "Про судовий збір" свідчить, що Законом чітко встановлені випадки, коли заявник звільняється від сплати судового збору або судовий збір не справляється за подання саме апеляційної і касаційної скарг, і вільне його трактування з проведенням аналогій щодо несправляння судового збору за подання позовних заяв є помилковим.

Згідно з частиною восьмою статті 6 Закону України "Про судовий збір" розподіл судового збору між сторонами та перевірка повноти сплати судового збору здійснюються відповідно до процесуального законодавства.

Частиною другою статті 129 ГПК України передбачено, що судовий збір, від сплати якого позивач у встановленому порядку звільнений, стягується з відповідача в дохід бюджету пропорційно розміру задоволених вимог, якщо відповідач не звільнений від сплати судового збору.

Тобто у цьому випадку судовий збір за подання апеляційної скарги відповідачем розраховується відповідно до частини восьмої статті 6, частини другої статті 4 Закону України "Про судовий збір" та статті 129 ГПК України з розміру судового збору, що підлягав сплаті при поданні позовної заяви, і розраховується з ціни позову, яка визначається в порядку статті 163 ГПК України та є обов'язковим реквізитом позовної заяви згідно з пунктом 3 частини третьої статті 162 ГПК України.

За таких обставин суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що правом на звільнення від сплати судового збору наділяються лише позивачі за подання позовної заяви про відшкодування шкоди, заподіяної особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їх посадовою або службовою особою, а так само незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури або суду. Апелянту необхідно було сплатити судовий збір у розмірі 76 801,86 грн, що він не зробив. Тому апеляційний суд відмовив у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою Закарпатської митниці на рішення Господарського суду міста Києва від 04.06.2019.

Касаційний господарський суд у складі об'єднаної палати зазначив, що підставою для передання цієї справи на розгляд об'єднаної палати слугувало те, що колегія суддів Касаційного господарського суду визнала за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у раніше ухваленій постанові Касаційного господарського суду від 06.05.2019 у справі № 904/2425/18, оскільки частиною другою статті 3 Закону України "Про судовий збір" не передбачено підстав для звільнення відповідача від сплати судового збору за подання апеляційної скарги у справах за подання позовної заяви про відшкодування шкоди, заподіяної особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їх посадовою або службовою особою, а так само незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури або суду.

Крім того, у цій справі підприємство сплатило судовий збір у розмірі 1 600,00 грн згідно з платіжним дорученням від 31.08.2017 № 8990 та у розмірі 76 514,85 грн згідно з платіжним дорученням від 08.09.2017 № 9070.

Водночас у постанові Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 06.05.2019 у справі № 904/2425/18 суд дійшов висновку, що норми Закону України "Про судовий збір" (пункт 13 частини другої статті 3) не містять положень щодо підстав, умов, розміру та порядку сплати судового збору за подання позовної заяви про відшкодування шкоди заподіяної особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їх посадовою або службовою особою, а так само незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури або суду, а отже, і за подання апеляційних/касаційних скарг на судові рішення, прийняте по суті заявлених вимог. Таким чином, подання Головним управлінням Державної казначейської служби у Миколаївській області як відповідачем у справі № 904/2425/18 апеляційної скарги на рішення суду першої інстанції по суті заявлених вимог не оплачується судовим збором у порядку і розмірах, встановлених Законом України "Про судовий збір", оскільки відповідно до норм Закону України "Про судовий збір" справляння судового збору за подання позовної заяви, з якою звернувся позивач до господарського суду, не передбачено.

Касаційний господарський суд у складі об'єднаної палати зазначив, що у справі № 906/770/17 предметом позову є відшкодування шкоди, яка завдана Закарпатською митницею.

Відповідно до пункту 13 частини другої статті 3 Закону України "Про судовий збір" судовий збір не справляється виключно за подання позовної заяви про відшкодування шкоди, заподіяної особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їх посадовою або службовою особою, а так само незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури або суду.

Тобто позивачі, які згідно зі статтею 3 Закону України "Про судовий збір" звільняються від сплати судового збору, підлягають такому звільненню і у разі подання ними апеляційних та касаційних скарг, заяв про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами.

Аналогічна правова позиція викладена у постанові Касаційного господарського суду у складі об'єднаної палати від 20.06.2018 у справі № 914/1748/17.

Порушені права можуть захищатися як у суді першої інстанції (при пред'явленні позову), так і на наступних стадіях цивільного процесу, а саме при апеляційному перегляді. Ці стадії судового захисту становлять єдиний процес, завданням якого є справедливий розгляд і вирішення цивільних справ з метою захисту порушеного права.

Аналогічна правова позиція викладена у постанові Великої Палати Верховного Суду від 21.03.2018 у справі № 761/24881/16-ц.

Отже, Касаційний господарський суд у складі об'єднаної палати вбачає підстави для відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у раніше ухваленій постанові Касаційного господарського суду від 06.05.2019 у справі № 904/2425/18, оскільки у цьому випадку з апеляційною скаргою зверталася Закарпатська митниця, яка є відповідачем у справі, і на неї не поширюються вимоги законодавства щодо звільнення від сплати судового збору за подання апеляційних та касаційних скарг у справах за позовами про відшкодування шкоди, заподіяної особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їх посадовою або службовою особою, а так само незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури або суду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 05.11.2019 у справі № 906/770/17 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85574314>
Аналогічна правова позиція викладена у постановах КГС ВС від 22.11.2019 у справі № 910/906/18, від 09.12.2019 у справі № 910/4678/19.

Вимога про стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу не є тотожною до вимоги про стягнення заробітної плати, а тому не може бути віднесена до категорії пільгових вимог, за подання яких згідно з пунктом 1 частини першої статті 5 Закону України "Про судовий збір" судовий збір не сплачується

КГС ВС розглянув касаційну скаргу на постанову апеляційного господарського суду, якою залишено без змін ухвалу місцевого господарського суду про відмову в задоволенні заяви особи про поновлення її на посаді провідного бухгалтера ДП "Укрветсанзавод" та про стягнення з боржника – ДП "Укрветсанзавод" на користь цієї особи середнього заробітку за час вимушеного прогулу за період з 11.01.2017 по дату винесення судового рішення у сумі 202 796,92 грн. За результатом розгляду справи КГС ВС прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 15.06.2016 порушено провадження у справі про банкрутство ДП "Укрветсанзавод", введено мораторій на задоволення вимог кредиторів, введено процедуру розпорядження майном ДП "Укрветсанзавод" та призначено розпорядника майна боржника.

У листопаді 2017 заявник звернувся до Господарського суду міста Києва в межах справи про банкрутство ДП "Укрветсанзавод" із позовною заявою про поновлення на посаді провідного бухгалтера ДП "Укрветсанзавод" та про стягнення з боржника – ДП "Укрветсанзавод" середнього заробітку за час

вимушеного прогулу за період з 11.01.2017 по дату винесення судового рішення у сумі 202 796, 92 грн.

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 18.04.2018 відмовлено в задоволенні заяви.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 04.07.2018 ухвалу Господарського суду міста Києва від 18.04.2018 залишено без змін.

Постановою Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 02.10.2018 рішення судів попередніх інстанцій скасовано, справу направлено до суду першої інстанції на новий розгляд.

Під час повторного розгляду справи ухвалою Господарського суду міста Києва від 27.03.2019 відмовлено в задоволенні заяви про поновлення на роботі та стягнення середнього заробітку за весь час вимушеного прогулу. Постановою Північного апеляційного господарського суду від 24.06.2019 ухвалу Господарського суду міста Києва від 27.03.2019 залишено без змін.

У поданій касаційній скарзі особа просила рішення судів попередніх інстанцій скасувати, прийнявши нове рішення, яким її заяву задовольнити. Вона посилалася на безпідставне стягнення апеляційним судом з неї на користь Державного бюджету України судового збору у сумі 4 562,92 грн, оскільки, на її думку, відповідно до пункту 1 частини першої статті 5 Закону України "Про судовий збір" у редакції, чинній з 01.09.2015, вона звільнена від сплати судового збору в усіх судових інстанціях.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи постанову апеляційного господарського суду та ухвалу місцевого господарського суду без змін, зазначив таке.

Згідно з пунктом 1 частини першої статті 5 Закону України "Про судовий збір" у редакції, чинній до 01.09.2015, від сплати судового збору звільняються позивачі за подання позовів про стягнення заробітної плати, поновлення на роботі та за іншими вимогами, що впливають з трудових правовідносин.

Проте з 01.09.2015 ця категорія пільговиків зменшена. Пільга щодо сплати судового збору, передбачена пунктом 1 частини першої статті 5 Закону України "Про судовий збір", згідно з яким від сплати судового збору під час розгляду справи в усіх судових інстанціях звільняються позивачі у справах про стягнення заробітної плати та поновлення на роботі, не поширюється на вимоги позивачів про стягнення середнього заробітку за весь час вимушеного прогулу під час розгляду таких справ в усіх судових інстанціях.

Структура заробітної плати визначена статтею 2 Закону України "Про оплату праці", за змістом якої заробітна плата складається з основної та додаткової заробітної плати, а також з інших заохочувальних та компенсаційних виплат. Основна заробітна плата – це винагорода за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці (норми часу, виробітку, обслуговування, посадові обов'язки), яка встановлюється у вигляді тарифних ставок (окладів) і відрядних розцінок для робітників та посадових окладів для службовців. Додаткова заробітна плата – це винагорода за працю понад установлені норми,

за трудові успіхи та винахідливість і за особливі умови праці, яка включає доплати, надбавки, гарантійні і компенсаційні виплати, передбачені чинним законодавством; премії, пов'язані з виконанням виробничих завдань і функцій. До інших заохочувальних та компенсаційних виплат належать виплати у формі винагород за підсумками роботи за рік, премії за спеціальними системами і положеннями, виплати в рамках грантів, компенсаційні та інші грошові і матеріальні виплати, які не передбачені актами чинного законодавства або які провадяться понад встановлені зазначеними актами норми.

Стягнення середнього заробітку за весь час вимушеного прогулу за своєю правовою природою не є основною чи додатковою заробітною платою, заохочувальною чи компенсаційною виплатою (зокрема, компенсацією працівникам втрати частини заробітної плати у зв'язку з порушенням термінів її виплати) у розумінні статті 2 Закону України "Про оплату праці", тобто стягнення середнього заробітку за весь час вимушеного прогулу не входить до структури заробітної плати.

Отже, вимога про стягнення оплати за час вимушеного прогулу не є тотожною до вимоги про стягнення заробітної плати, а тому не може бути віднесена до категорії пільгових вимог, за подання яких згідно з пунктом 1 частини першої статті 5 Закону України "Про судовий збір" судовий збір не сплачується.

Аналогічна правова позиція викладена у постанові Верховного Суду від 10.01.2019 у справі № 728/2955/18.

Щодо обчислення розміру судового збору за подання апеляційної скарги "ставка, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви" має визначатися за розмірами ставок, встановленими у статті 4 Закону України "Про судовий збір" на момент пред'явлення відповідного позову, без пільг, визначених у статті 5 цього Закону.

Пунктом 1 частини другої статті 4 Закону України "Про судовий збір" передбачено, що за подання до господарського суду позовної заяви майнового характеру сплачується судовий збір у розмірі 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Як вбачається з матеріалів справи, особа просила суд стягнути середній заробіток за час вимушеного прогулу в розмірі 202 796,92 грн, а отже, судовий збір за подання апеляційної скарги підлягав сплаті у розмірі 4 562,92 грн (202 796,92 грн x 1,5% x 150 %) відповідно до підпункту 4 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України "Про судовий збір".

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 06.11.2019 у справі № 910/6968/16 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85933411>

3. Процесуальні питання, пов'язані зі справлянням судового збору за подання до господарських судів заяв (скарги)

Квитанція, яка не містить інформації про номер справи, у межах якої подана скарга, та дату ухвалення оскаржуваного судового рішення, не є належним доказом сплати судового збору в установленому порядку і розмірі

КГС ВС розглянув справу за позовом ПАТ "ПроКредит Банк" до Спільного українсько-німецького підприємства у формі ТОВ "Лобер Гмбх" про стягнення 2 579 320,84 грн і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 20.02.2019 задоволено подання приватного виконавця виконавчого округу міста Києва ОСОБА_1 про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України керівника боржника – Спільного українсько-німецького підприємства у формі ТОВ "Лобер Гмбх" за наказом Господарського суду міста Києва від 18.07.2018 про стягнення зі Спільного українсько-німецького підприємства у формі ТОВ "Лобер Гмбх" на користь ПАТ "ПроКредит Банк" заборгованості за капіталом – 2 377 603,04 грн, заборгованості за процентами – 45 551,31 грн, процентів за неправомірне користування кредитом – 46 448,42 грн, пені – 109 717,66 грн та судового збору – 38 689,81 грн.

Ухвалою Північного апеляційного господарського суду від 20.11.19 апеляційну скаргу на ухвалу Господарського суду міста Києва від 20.02.2019 залишено без руху для усунення скаржником її недоліків, а саме подання (надсилання) до Північного апеляційного господарського суду протягом десяти днів з дня вручення цієї ухвали доказів на підтвердження направлення копії апеляційної скарги та доданих до неї документів іншим учасникам справи (відповідачу) листом з описом вкладення, а також заяви про поновлення пропущеного процесуального строку на апеляційне оскарження із зазначенням інших причин пропуску такого строку та доказів на їх підтвердження, оригіналу платіжного доручення про сплату судового збору за подання апеляційної скарги у передбаченому законом порядку та розмірі.

При цьому судом встановлено, що квитанція про сплату судового збору, яку апелянт додав до апеляційної скарги, є нечитабельною, з її тексту неможливо встановити реквізити, суму судового збору та правильність його сплати при поданні апеляційної скарги.

Ухвалою Північного апеляційного господарського суду від 09.12.2019 апеляційну скаргу на ухвалу Господарського суду міста Києва від 20.02.2019 та додані до неї матеріали повернуто без розгляду.

Не погоджуючись із судовими рішеннями, особа подала касаційну скаргу, в якій, зокрема, зазначила про те, що при початковому зверненні з апеляційною скаргою від 07.06.2019 вона прикріпила до скарги читабельний оригінал цієї квитанції про сплату судового збору, який містив такі ж самі дані, як і банківська

виписка, яка була надана останній раз, проте суд не зробив зауваження, що квитанція не відповідає вимогам Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженій постановою Правління Національного банку України від 21.01.2004 № 22 (далі – Інструкція), ані при залишенні скарги без руху, ані коли повертав її, а отже, суд погодився з правильністю платіжного документа, який надавався. Крім того, особа вважала, що платіжний документ, який додається до процесуального документа, вже дає підстави встановити, за що було сплачено судовий збір, у якій справі та до якого органу, і після його зарахування перестає діяти, а тому не може бути використаний за іншим призначенням.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи без змін ухвалу апеляційного господарського суду, зазначив таке.

Інструкцією визначено загальні правила, види і стандарти розрахунків клієнтів банків та банків у грошовій одиниці України на території України, що здійснюються за участю банків. Зокрема, її положеннями встановлено вимоги щодо заповнення розрахункових документів.

Відповідно до пункту 3.1 Інструкції платіжне доручення оформляється платником за формою, наведеною в додатку 2 до цієї Інструкції, згідно з вимогами щодо заповнення реквізитів розрахункових документів, що викладені в додатку 8 до цієї Інструкції, та подається до банку, що обслуговує його, у кількості примірників, потрібних для всіх учасників безготівкових розрахунків.

Згідно з додатками 2, 8 до Інструкції одним з реквізитів платіжного доручення є "Призначення платежу", який заповнюється з урахуванням вимог, установлених главою 3 Інструкції.

Пунктом 3.8 Інструкції передбачено, що реквізит «Призначення платежу» платіжного доручення заповнюється платником так, щоб надавати повну інформацію про платіж та документи, на підставі яких здійснюється перерахування коштів отримувачу. Повноту інформації визначає платник з урахуванням вимог законодавства України. Платник відповідає за дані, які зазначено в реквізиті платіжного доручення "Призначення платежу".

Платіжне доручення на безготівкове перерахування судового збору, квитанція установи банку про прийняття платежу готівкою додаються до позовної заяви (заяви, скарги) і мають містити відомості про те, яка саме позовна заява (заява, скарга, дія) оплачується судовим збором.

Необхідними реквізитами ідентифікації скарги є, зокрема, номер справи, у межах якої подається відповідна скарга, та дата судового акта, що оскаржується.

Аналогічна правова позиція викладена в постановках Верховного Суду від 30.03.2018 у справі № 914/1542/17, від 16.01.2019 у справі № 905/1057/18, від 10.05.2018 у справі № 613/372/16-ц та ухвалах Верховного Суду від

26.03.2018 у справі № 907/892/15, від 16.04.2018 у справі № 922/3137/17, від 20.04.2018 у справі № 910/12031/17, від 21.02.2019 у справі № 910/8880/18.

Водночас, як встановлено судом апеляційної інстанції, апелянтом до апеляційної скарги додано дублікат квитанції № 0.0.1376722370.1 (код квитанції 1621-5473-9817-5758) від 10.06.2019 про сплату 1 921,00 грн судового збору з призначенням платежу "Судовий збір, (Державна судова адміністрація України, 050); ОСОБА_1", тоді як правильним призначенням платежу є номер справи, в межах якої подається відповідна скарга, за яку сплачується судовий збір, та дата судового акта, що оскаржується.

Отже, до апеляційної скарги додано квитанцію про сплату судового збору, в якій не зазначено обов'язкових реквізитів, у зв'язку з чим вона не є належним доказом сплати судового збору в установленому порядку, оскільки не містить інформації про номер справи, у межах якої подається відповідна скарга, та дату прийняття судового акта, що оскаржується. З огляду на це з наданої квитанції не вбачається, яка саме апеляційна скарга оплачується судовим збором.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 13.02.2020 у справі № 910/4557/18 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87559724>

Повернення апеляційної скарги з формальних підстав, зокрема відмінності особи заявника апеляційної скарги та платника судового збору за наданим платіжним дорученням, без дослідження інших реквізитів цього платіжного доручення, які б могли дати змогу ідентифікувати судовий збір як такий, що сплачений саме за подання апеляційної скарги у конкретній справі, та без з'ясування питання про зарахування судового збору до державного бюджету є недопустимим

КГС ВС розглянув справу ПАТ "По газопостачанню та газифікації "Донецькоблгаз" до ТОВ "К Енд К Лтд" про стягнення 3 200 000 грн і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 29.10.2019 позовну заяву повернуто ПАТ "Донецькоблгаз" відповідно до пункту 4 статті 174 ГПК України з підстав неусунення недоліків позовної заяви щодо надання належних доказів сплати судового збору.

Не погоджуючись із зазначеною ухвалою, позивач звернувся до суду апеляційної інстанції з апеляційною скаргою.

Ухвалою Північного апеляційного господарського суду від 25.11.2019 апеляційну скаргу позивача залишено без руху з підстав ненадання доказів сплати судового збору в установленому порядку та розмірі; надано строк для усунення виявленого недоліку апеляційної скарги протягом 10 днів з дня вручення ухвали про залишення апеляційної скарги без руху шляхом надання суду належних доказів сплати судового збору в сумі 1 921 грн, а також уточнення вимог апеляційної скарги.

Ухвалою Північного апеляційного господарського суду від 10.12.2019 апеляційну скаргу повернуто позивачу з підстав неусунення недоліків апеляційної скарги в частині надання належних доказів сплати судового збору.

Суд апеляційної інстанції послався на положення статті 2 Закону України "Про судовий збір" та зауважив, що в платіжному дорученні від 11.11.2019 № 7160, наданому ПАТ "Донецькоблгаз" як доказ сплати судового збору в розмірі 1 921 грн, платником зазначено Краматорське управління по газопостачанню та газифікації, що не є особою, яка звертається до суду чи стосовно якої ухвалено судове рішення. Отже, таке платіжне доручення не є належним доказом сплати судового збору за подання апеляційної скарги у цій справі.

Не погоджуючись із названою ухвалою суду апеляційної інстанції, позивач подав касаційну скаргу, в якій зазначив, що платником судового збору був його відокремлений структурний підрозділ – Краматорське управління по газопостачанню та газифікації, яке має повноваження щодо сплати судового збору в інтересах позивача, що підтверджується статутом. При цьому реквізити справи № 910/14147/19 та відомості про сплату судового збору саме за ПАТ "Донецькоблгаз" були відображені безпосередньо в платіжному дорученні від 11.11.2019 № 7160.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, скасовуючи ухвалу апеляційного господарського суду та направляючи справу на продовження апеляційного розгляду, зазначив таке.

Сплата судового збору особами, які звертаються до суду – це процесуальний обов'язок, який визначається нормами господарського процесуального законодавства та Закону України "Про судовий збір".

Так, згідно з положеннями статті 2 Закону України "Про судовий збір" платники судового збору – громадяни України, іноземці, особи без громадянства, підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні) та фізичні особи – підприємці, які звертаються до суду чи стосовно яких ухвалено судове рішення, передбачене цим Законом.

Наведена законодавча норма була буквально сприйнята судом апеляційної інстанції, який внаслідок цього визнав неналежним доказом сплати судового збору за подання апеляційної скарги долучений ПАТ "Донецькоблгаз" платіжний документ, в якому платником судового збору зазначена інша особа – Краматорське управління по газопостачанню та газифікації, що не особою, яка звертається до суду з апеляційною скаргою або стосовно якої ухвалено судове рішення.

Господарський суд повинен реалізовувати своє основне завдання (стаття 2 ГПК України), а саме справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення спорів на засадах верховенства права з метою ефективного забезпечення кожному права на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Проте у цій правовій ситуації повернення апеляційної скарги з формальних підстав унеможливило доступ позивача до суду, оскільки єдиною визначальною обставиною у вирішенні судом питання про повернення апеляційної скарги була відмінність осіб заявника апеляційної скарги та платника судового збору за наданим ПАТ "Донецькоблгаз" платіжним дорученням від 11.11.2019 № 7160. При цьому суд апеляційної інстанції взагалі не досліджував інших реквізитів платіжного доручення, які б могли дати змогу ідентифікувати судовий збір як такий, що сплачений саме за подання апеляційної скарги ПАТ "Донецькоблгаз" у справі № 910/14147/19 (зокрема, відомості у графі "призначення платежу"), а також не з'ясував питання щодо зарахування судового збору до державного бюджету.

Крім того, поза увагою суду апеляційної інстанції залишилися наявні у вільному доступі офіційні відомості з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань щодо відокремлених структурних підрозділів ПАТ "Донецькоблгаз", серед яких значиться і платник судового збору – Краматорське управління по газопостачанню та газифікації.

Зважаючи на викладене, Верховний Суд визнав, що суд апеляційної інстанції, вирішуючи питання про повернення апеляційної скарги, припустився надмірного формалізму, що не відповідає одному з основних принципів господарського судочинства – верховенству права (статті 2, 11 ГПК України).

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.03.2020 у справі № 910/14147/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88245342>

4. Застосування статті 8 Закону України "Про судовий збір" щодо відстрочення та розстрочення сплати судового збору, зменшення його розміру або звільнення від його сплати

Перебування боржника в процедурі банкрутства на стадії ліквідаційної процедури не є безумовною підставою для звільнення від сплати чи відстрочення сплати судового збору

КГС ВС розглянув справу за позовом військового прокурора Кіровоградського гарнізону в інтересах держави в особі Міністерства оборони України, Державного підприємства Міністерства оборони України "Укрвійськбуд" до відповідача – ПП "Агрорембудсервіс" за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, на стороні позивача – філії Державного підприємства Міністерства оборони України "Укрвійськбуд" "1080-Управління начальника робіт" та третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, на стороні відповідача – ПАТ АБ "Укргазбанк" про визнання права власності та витребування майна. За результатами касаційного розгляду КГС ВС прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду Кіровоградської області від 01.08.2019 поновлено провадження у справі № 912/1231/15-г відповідно до підпункту 17.12 підпункту 17 пункту 1 розділу XI "Перехідні положення" ГПК України, провадження у справі зупинено до перегляду Центральним апеляційним господарським судом ухвали Господарського суду Кіровоградської області від 25.07.2019 у справі № 912/1231/15-г та повернення матеріалів справи з Центрального апеляційного господарського суду.

Не погодившись із зазначеним судовим рішенням, ПП "Агрорембудсервіс" звернулося до суду апеляційної інстанції з апеляційною скаргою про скасування ухвали суду першої інстанції.

Ухвалою Центрального апеляційного господарського суду від 23.10.2019 апеляційну скаргу ПП "Агрорембудсервіс" на ухвалу Господарського суду Кіровоградської області від 01.08.2019 залишено без руху, встановлено строк для усунення недоліків апеляційної скарги шляхом надання доказів надіслання копії апеляційної скарги та доданих до неї документів ПАТ АТ "Укргазбанк", сплати судового збору в розмірі 1 921,00 грн і подання клопотання про поновлення строку на апеляційне оскарження із зазначенням причин такого пропуску та наданням доказів на підтвердження поважності причин пропуску протягом 10 днів з дня отримання ухвали про залишення апеляційної скарги без руху.

20.11.2019 ПП "Агрорембудсервіс" на виконання ухвали Центрального апеляційного господарського суду від 23.10.2019 подало клопотання про поновлення строку на апеляційне оскарження та про відстрочення сплати судового збору.

Ухвалою Центрального апеляційного господарського суду від 25.11.2019 апеляційну скаргу повернуто заявнику. Ухвала суду апеляційної інстанції мотивована тим, що клопотання про поновлення строку на апеляційне оскарження є аналогічним за своїм обґрунтуванням з апеляційною скаргою, заявником не надано жодного поважного доводу стосовно пропущеного строку та наявності правових підстав на звільнення від сплати судового збору. У зв'язку з тим, що не було усунуто недоліків апеляційної скарги, та з огляду на підстави, передбачені частиною четвертою статті 174 та частиною другою статті 260 ГПК України, суд апеляційної інстанції дійшов висновку про повернення апеляційної скарги заявнику.

Не погоджуючись із зазначеною ухвалою апеляційного господарського суду, ПП "Агрорембудсервіс" звернулося з касаційною скаргою про скасування оскаржуваного судового акта та з вимогою передати справу на розгляд до суду апеляційної інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи ухвалу апеляційного господарського суду без змін, зазначив таке.

Відповідно до статті 8 Закону України "Про судовий збір", враховуючи майновий стан сторони, суд може своєю ухвалою за її клопотанням відстрочити або розстрочити сплату судового збору на певний строк, але не довше ніж до ухвалення судового рішення за таких умов: 1) розмір судового збору перевищує 5 відсотків розміру річного доходу позивача – фізичної особи за попередній календарний рік; або 2) позивачами є: а) військовослужбовці; б) батьки, які мають дитину віком до чотирнадцяти років або дитину інваліда, якщо інший з батьків ухиляється від сплати аліментів; в) одинокі матері (батьки), які мають дитину віком до чотирнадцяти років або дитину-інваліда; г) члени малозабезпеченої чи багатодітної сім'ї; г) особа, яка діє в інтересах малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена; або 3) предметом позову є захист соціальних, трудових, сімейних, житлових прав, відшкодування шкоди здоров'ю.

Суд може зменшити розмір судового збору або звільнити від його сплати на підставі, зазначеній у частині першій цієї статті.

Обґрунтовуючи клопотання про звільнення від сплати судового збору за подання апеляційної скарги на ухвалу місцевого господарського суду, ліквідатор боржника зазначив про перебування ПП "Агрорембудсервіс" в процедурі банкрутства.

Відповідно до Закону про банкрутство до витрат ліквідатора в ліквідаційній процедурі належать, зокрема, витрати зі сплати судового збору.

Статтею 115 Закону про банкрутство врегульовано питання виплати винагороди та відшкодування витрат арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора).

Частиною четвертою статті 115 названого Закону встановлено, що витрати арбітражного керуючого, пов'язані з виконанням ним повноважень у справі про банкрутство, відшкодовуються в порядку, передбаченому цим Законом, крім витрат на страхування його відповідальності за заподіяння шкоди внаслідок неумисних дій або помилки під час виконання повноважень розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора, а також витрат, здійснення яких безпосередньо не пов'язане з виконанням ним повноважень у справі про банкрутство, і витрат, пов'язаних з виконанням таких повноважень у частині, в якій зазначені витрати, що перевищують регульовані державою ціни (тарифи) на відповідні товари, роботи, послуги чи ринкові ціни на день здійснення відповідних витрат або замовлення (придбання) товарів, робіт, послуг.

Згідно з частиною п'ятою статті 115 Закону про банкрутство сплата грошової винагороди та відшкодування витрат арбітражного керуючого у зв'язку з виконанням ним повноважень у справі про банкрутство здійснюються за рахунок наявних у боржника коштів, одержаних у результаті господарської діяльності боржника, або коштів, одержаних від продажу майна (майнових прав) боржника.

Кредитори можуть створювати фонд для авансування грошової винагороди та відшкодування витрат арбітражного керуючого. Формування фонду та порядок використання його коштів визначаються рішенням комітету кредиторів та затверджуються ухвалою господарського суду (частина шоста статті 115 Закону про банкрутство).

За статтею 129 Конституції України господарські суди, здійснюючи свої конституційні обов'язки, повинні дотримуватися принципів здійснення правосуддя, зокрема, принципу рівності усіх учасників судового процесу перед законом і судом.

Ураховуючи положення статті 129 Конституції України та статті 5 Закону України "Про судовий збір", господарський суд позбавлений права надавати перевагу будь-якій стороні, в тому числі й у питанні звільнення від сплати судового збору.

Перебування боржника в процедурі банкрутства на стадії ліквідаційної процедури не є безумовною підставою для звільнення від сплати судового збору чи відстрочення сплати судового збору.

Отже, положеннями статті 8 Закону України "Про судовий збір" не передбачено звільнення від сплати судового збору чи відстрочення сплати судового збору за подання апеляційної скарги з підстав, викладених у клопотанні, поданому заявником апеляційної скарги.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18.03.2020 у справі № 912/1231/15-г можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88277239>

5. Окремі питання щодо розподілу судового збору між сторонами

Якщо Законом України "Про судовий збір" передбачено повернення позивачу судового збору з Державного бюджету України у зв'язку із закриттям провадження, то здійснення розподілу судових витрат за такими вимогами між сторонами не застосовується

КГС ВС розглянув справу за позовом ТОВ "Волинь-зерно-продукт" до ПрАТ "Теремно Хліб" про стягнення 2 562 285,76 грн заборгованості і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У березні 2019 року ТОВ "Волинь-зерно-продукт" звернулося до ПрАТ "Теремно Хліб" про стягнення 2 562 285,76 грн заборгованості.

Ухвалою Господарського суду Волинської області від 12.06.2019 було прийнято заяву позивача від 22.03.2019 про зменшення розміру позовних вимог, відповідно до якої нова ціна позову становила 2 562 285,76 грн, з яких 2 363 113,92 грн – основний борг та 199 171,84 грн - пеня.

Рішенням Господарського суду Волинської області від 12.08.2019, яке було залишено без змін постановою Північно-західного апеляційного господарського

суду від 29.10.2019, позов задоволено. Стягнуто з ПрАТ "Теремно Хліб" на користь ТОВ "Волинь-зерно-продукт" 199 171,84 грн пені та 38 434,29 грн витрат зі сплати судового збору.

Провадження у справі на суму 2 363 113,92 грн закрито відповідно до пункту 2 частини першої статті 231 ГПК України у зв'язку з відсутністю предмета спору (із зазначенням про це у резолютивній частині рішення), оскільки було встановлено, що після пред'явлення позову відповідач сплатив суму боргу в заявленому розмірі.

Рішенням суду зобов'язано Управління державної казначейської служби України у місті Луцьку Волинської області повернути ТОВ "Волинь-зерно-продукт" з Державного бюджету України суму витрат зі сплати судового збору при поданні позовної заяви до Господарського суду Волинської області згідно з платіжним дорученням від 12.03.2019 № V10062 у розмірі 762,00 грн.

Не погоджуючись із зазначеними судовими рішеннями, товариство звернулося з касаційною скаргою до КГС ВС. Зокрема, скаржник вважав, що сплачена сума судового збору за позовні вимоги в частині основного боргу в розмірі 2 363 113,92 грн повертається позивачу з Державного бюджету України і не може стягуватися з відповідача на підставі частини дев'ятої статті 129 ГПК України, яка передбачає, що у випадку зловживання стороною чи її представником процесуальними правами або якщо спір виник внаслідок неправильних дій сторони, суд має право покласти на таку сторону судові витрати повністю або частково незалежно від результатів вирішення спору, оскільки у цій справі провадження у частині позовних вимог було закрито, а закриття провадження у справі є формою закінчення розгляду господарської справи без прийняття судового рішення по суті, у зв'язку з чим і результат вирішення спору відсутній.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, змінюючи постанову апеляційного господарського суду та рішення місцевого господарського суду, зазначив таке.

Лише висновок суду першої інстанції про задоволення позову чи про відмову в позові повністю або частково свідчить про вирішення спору по суті розглянутих вимог. Натомість у разі коли в резолютивній частині судового рішення зазначається про закриття провадження у справі щодо частини із заявлених вимог у зв'язку з відсутністю предмета спору, спір по суті у відповідній частині не вирішується, навіть якщо розгляд справи по суті закінчується ухваленням рішення суду, без постановлення відповідної ухвали як окремого процесуального документа.

Відповідно, у такому разі (закриття провадження у справі щодо частини із заявлених вимог у резолютивній частині рішення) положення частини дев'ятої статті 129 ГПК України не застосовуються і не можуть бути підставою для стягнення з відповідача на користь позивача судового збору в повному обсязі, в тому числі і щодо частини із заявлених вимог, за якою провадження було закрито.

Верховний Суд підкреслює, що у зазначеній нормі ГПК йдеться про здійснення розподілу судових витрат між сторонами у справі у разі вирішення спору по суті. Водночас ця норма не застосовується, якщо Закон України "Про судовий збір" у такому випадку передбачає повернення судового збору з Державного бюджету України.

Зокрема, у пункті 5 частини першої статті 7 цього Закону прямо встановлено, що сплачена сума судового збору повертається за клопотанням особи, яка його сплатила за ухвалою суду в разі закриття (припинення) провадження у справі (крім випадків, якщо провадження у справі закрито у зв'язку з відмовою позивача від позову і така відмова визнана судом), у тому числі в апеляційній та касаційній інстанціях.

З огляду на викладене Верховний Суд дійшов висновку, що суд першої інстанції, заклавши провадження у справі в частині основного боргу в розмірі 2 363 113,92 грн, помилково не вирішив питання про повернення позивачу судового збору у відповідній частині за його клопотанням та безпідставно стягнув сплачену суму судового збору з відповідача.

У справі, що переглядається, судом було вирішено лише спір у частині пені в сумі 199 171,84 грн, тому відповідно до частини першої статті 129 ГПК України відповідач зобов'язаний відшкодувати позивачу судовий збір лише за розгляд позовних вимог у цій частині, тобто в сумі 2 987,58 грн. Натомість витрати зі сплати судового збору в сумі 35 446,71 грн відповідач не зобов'язаний відшкодувати позивачу, оскільки в цій частині судовий збір підлягає поверненню з Державного бюджету України.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 19.02.2020 у справі № 903/181/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87838345>

Огляд практики застосування Верховним Судом Закону України "Про судовий збір" у господарських справах. Рішення, внесені до ЄДРСР протягом жовтня 2019 року – квітня 2020 року / Упоряд. управління забезпечення роботи судової палати для розгляду справ про банкрутство спільно з правовим управлінням (II). – Київ, 2020. – 30 стор.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua